

VN/14566/2022

16.5.2022

Sivistysvaliokunta

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto sivistysvaliokunnalle tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2022

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2022. Lausunnossaan Tane keskittyy erityisesti kertomuksen luvussa 6 käsiteltyihin teemoihin kasvatuksesta ja koulutuksesta. Tane nostaa esiin myös valtuutetun resursseihin koskevia kysymyksiä.

Järjestyksessään toisessa tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa käsitellään laajasti tasa-arvon tilaa Suomessa. Koulujen ja oppilaitosten osalta kertomus huomioi erityisesti koulutuspolitiikan roolin tasa-arvon edistämisen työkaluna, koulutuksen sukupuolittuneen segregaatian, lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja häirinnän torjumisen, sukupuolitietoisien varhaiskasvatuksen, tasa-arvosuunnittelun nykytilan sekä tasa-arvon korkeakoulutuksessa. Valtuutettu ehdottaa useita Tanenkin kannattamia suosituksia.

Segregaatio

Kuten kertomuksessa ansiokkaasti tuodaan esiin, Suomen väestön koulutustaso, suoritettut tutkinnot ja ammattiryhmiin sijoittuminen on eriytynyt vahvasti sukupuolen mukaan. Perinteiset sukupuolikäsitykset ohjaavat niin lapsia kuin heidän kanssaan toimivia aikuisia. Segregaation purkaminen edellyttää toimia aina varhaiskasvatuksesta työelämään saakka.

Eriytyminen näkyy jo koulutusvalinnoissa, jotka myöhemmin ohjaavat eri työaloille. Koulutusvalintojen lisäksi myös oppimiserioissa on havaittavissa sukupuolittuneita eroja, sillä pojat ovat yliedustettuina esimerkiksi heikoimmin lukevien ryhmässä. Kuten valtuutettu toteaa, sekä tyttöjen että poikien joukossa on hyvin ja heikosti osaavia oppilaita.

Oppimiseröjen vähentämiseksi tehtyä työtä tulee jatkaa nykyistä tehokkaammin ja toimissa on tärkeää huomioida useita risteäviä tekijöitä. Tutkimukset osoittavat, että esimerkiksi sosioekonominen tausta vaikuttaa merkittävästi oppimiseröihin.

Tane nostaa omissa hallitusohjelmataavoitteissaan 2023–2027 esiin mm. tarpeen purkaa ammattisanaston sukupuolittuneisuutta ja muuttaa virkanimikkeitä sukupuolineutraaleiksi. On tärkeää, että lasten ja nuorten mielikuvia aloista ja koulutusmahdollisuuksista ei rajata kielen kautta. Tämän lisäksi poikia ja miehiä tulee aktiivisesti kannustaa kouluttautumaan naisenenmistöisille aloille, ja tyttöjä ja naisia miesenenmistöisille aloille. Myös **oppivelvollisuuden pidentämisen sukupuolittuneita vaikutuksia tulee seurata.**

Varhaiskasvatus ja koulutus

Tasa-arvovaltuutettu nostaa kertomuksessaan esiin lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä huolestuttavia näkökohtia. **Varhaista puuttumista sukupuolittuneeseen väkivaltaan ja häirintään kouluissa on tärkeää edistää jatkossakin.**

Kuten kertomuksessa tuodaan ilmi, on sateenkaarinuorilla muihin nuoriin nähden huomattavasti enemmän terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haasteita. Tane onkin korostanut muun muassa sitä, että esimerkiksi **sukupuolen moninaisuus olisi saatava osaksi koulujen ja nuorisotyön arkea.** Translain uudistamisen osalta Tane esittää, että lain täysi-ikäisyyden vaatimus tulee poistaa nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja syrjinnän uhan vähentämiseksi.

Oppilaitosten ja päiväkotien henkilöstö johtoa myöten on merkittävässä roolissa tasa-arvon edistämisen osalta. Tane kannattaa tasa-arvovaltuutetun suosituksia varmistaa opettajien riittävä tasa-arvo-osaaminen – sama tulee varmistaa varhaiskasvattajien osalta. Lisäksi opetuksen järjestäjien riittävä tasa-arvo-osaaminen sekä riittävät resurssit sukupuolten tasa-arvon edistämismuotteidensa hoitamiseksi on turvattava. **Tanen pitkäaikainen tavoite on se, että sukupuolitietoinen opetus vakiinnutetaan muun muassa sisällyttämällä varhaiskasvattajien ja opettajien peruskoulutukseen sekä täydennyskoulutukseen pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja.**

Kuten kertomuksesta käy ilmi, tasa-arvovaltuutettu on vuonna 2020 pyytänyt opettajankoulutusyksiköjä kertomaan, miten opettajankoulutuksessa huolehditaan siitä, että luokan- ja aineenopettajaksi valmistuvilla on työelämään siirtyessä riittävät tiedot ja taidot

sukupuoli- ja tasa-arvotietoisien opetuksen tarjoamiseen ja opetussuunnitelman perusteiden asettamien tasa-arvon edistämistä koskevien vaatimusten toteuttamiseen. Valtuutetun kertomuksessa tuodaan esiin, että tasa-arvon edistämistä koskevat kysymykset on oppilaitoksissa tarkoitus sisällyttää jatkossa entistä selkeämmin tulevien opettajien opetussuunnitelmiin.

Vaikka Tane pitää positiivisena sitä, että sukupuolten tasa-arvon edistämisen tärkeys tiedostetaan opettajankoulutuksessa, tarvitaan kuitenkin huomattavasti enemmän tietoa siitä, miten tämä todella toteutuu tulevien opettajien koulutuksessa. Mikäli puutteita havaitaan, tulee näihin reagoida tarvittavilla toimenpiteillä. Tämän vuoksi Tane esittää VN-TEAS-hankkeen käynnistämistä tulevana hallituskautena. **Hankkeen avulla selvitetään varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja opettajien perus- ja täydennyskoulutusten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussisältöjen riittävyyttä sekä luodaan oppilaitosten kanssa toimintasuunnitelmat sukupuolisensitiivisen ja tasa-arvotietoisien opetuksen vakiinnuttamiseksi.**

Vastaavasti tulee selvittää ja kehittää täydennyskoulutusta, sillä tuhannet ammattilaiset ovat jo suorittaneet peruskoulutuksensa minkä lisäksi osaamisen tarve muuttuu ja lisääntyy. Tane on esimerkiksi painottanut, että **kouluissa annettavaa seksuaali- ja seksuaaliterveyskasvatusta tulee kehittää** vahvistamalla opetusta seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta ja suostumuksesta muun muassa päivittämällä oppimateriaaleja ja kouluttamalla opettajia uuden seksuaalirikoslainsäädännön keskeisistä sisällöistä.

Täydennyskoulutuksen rooli voi olla erityisen keskeisessä asemassa nimenomaan varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien tasa-arvo-osaamisen varmistamisessa. Kuten valtuutettukin kertomuksessaan kirjoittaa, ovat varhaiskasvatuksessa toimivan henkilöstön koulutustaustat hyvin erilaisia. Koulutustaustan moninaisuudesta johtuen varhaiskasvatuksen sisältöjen varmistaminen tasa-arvo-osaamisen osalta voi olla muita kasvatuksen ja opetuksen ammattiryhmiä haastavampaa. Tane katsoo, että asiaa edistäisi myös **varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelmavelvoitteen lisääminen tasa-arvolakiin**, kuten hallitus on esittänyt.¹

Resurssit

Tane painottaa, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tulee edistää pitkäjänteisesti ja sen riittävästä resursoinnista on huolehdittava.

¹ Lausuntokierros luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelun osalta on tällä hetkellä käynnissä (VN/796/2020).

Koulutuksen, opetuksen ja kasvatuksen parissa tehdyn työn osalta on huomioitava se, että suunnitelmallinen ja laadukas tasa-arvotyö vaatii aikaa opettajien, kasvattajien ja muun henkilöstön osalta kouluissa ja päiväkodeissa. Mikäli hallituksen esitys varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelusta hyväksytään, täytyy uudistuksen toimeenpanosta huolehtia esimerkiksi vahvistamalla henkilöstön osaamista lisäkoulutuksin.

Tane on toistuvasti tuonut esiin myös huolensa tasa-arvovaltuutetun riittämättömistä resursseista.

Tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa todetaan, että valtuutetun huomattavan alimitoitettut resurssit vaikuttavatkin eniten valtuutetun mahdollisuuksiin valvoa tasa-arvolain tasa-arvosuunnitelmia koskevia velvoitteita ja toteuttaa muita toimia tasa-arvon edistämiseksi. Puutteelliset resurssit heijastuvat valtuutetun kaikkiin tehtäviin, myös syrjintäkieltojen toteutumisen valvontaan ja syrjinnän ennaltaehkäisemiseen. Ne näkyvät siinä, miten tehokkaasti ja laaja-alaisesti tasa-arvovaltuutettu pystyy käytännössä hyödyntämään kaikkia syrjintäasioissa käytettävissä olevia toimivaltuuksiaan ja miten on mahdollista seurata ja kehittää toiminnan vaikuttavuutta. **Tane jakaa huolen siitä, että valtuutetun resurssit eivät vastaa valtuutetun laajenevaa toimintakenttää.**

Hannele Varsa
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta